

การจัดการศึกษานบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีแสงธรรม

Basic Education Management Based on the Sufficiency Economy Philosophy: A Case Study of Si Saengtham School

พระนพพร สู่เสน¹ ชูชาติ พ่วงสมจิตร² และ รัตนา ดวงแก้ว³

Phra Nopporn Susen¹ Choochat Phuangsomjit² and Rattana Daungkaew³

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท แผนกวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

^{2,3}รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนศรีแสงธรรมก่อนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษา และ (2) ผลการประยุกต์ใช้ ปัญหา อุปสรรคและผลกระทบในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ กรณีศึกษาในการวิจัย คือ โรงเรียนศรีแสงธรรม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของโรงเรียนจำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบการสังเกต แบบคำถามการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ก่อนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โรงเรียนจัดการศึกษาด้วยความขาดแคลนทรัพยากรและขาดประสบการณ์ในการบริหารงาน และ (2) ผลการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารงาน ทำให้โรงเรียนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน 1) ด้านการบริหารทั่วไป เน้นความประหยัดด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ร่วมกับระบบการทำงานสื่อสารภายใน การผลิตกระแสไฟฟ้าจากโซลาร์เซลล์ ใช้งานได้รับการยกย่องให้เป็นโรงเรียนพลังงานทดแทนต้นแบบ มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างอาคารเรียนโดยไม่ใช้งบประมาณจากรัฐ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ใช้หลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกันในการพัฒนาหลักสูตรโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน เน้นการนำความรู้ทางวิชาการมาสู่การปฏิบัติจริง และโรงเรียนสามารถสร้างนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาทุกคนสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐได้ และ 4) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตสำนึกต่อสังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระยะแรก คือ ขาดแคลนครู ขาดผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษา และสาธารณูปโภคประเภทไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตไม่สนองต่อความต้องการใช้งาน ผลกระทบด้านบวก คือ โรงเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม ครูมีคุณธรรมและมีคุณภาพ ผู้เรียนมีทักษะชีวิตสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่น โรงเรียนเป็นโรงเรียนพลังงานทดแทนให้กับชุมชน ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นในระยะแรก คือ ผู้ปกครองและชุมชนยังไม่เข้าใจ และคิดว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่เหมาะกับการจัดการศึกษา

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนศรีแสงธรรม โรงเรียนพลังงานทดแทนต้นแบบ

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the educational management condition of Si Saengtham School before applied the philosophy of sufficiency economy as main educational management; and (2) the results, problems, obstacles and impacts of applying the philosophy of sufficiency economy on educational management. This research was a case study of Si Saengtham School, Khong Chiam district, Ubon Ratchathani province. The key research informants were 36 stakeholders who implicated in the school administration. The employed data collecting instruments were an observation guidelines form, an interview question guidelines form, and a documentary study recording form. Research data were analyzed by content analysis. Research findings revealed that (1) before applied the philosophy of sufficiency economy the school had been managed under the condition of insufficient resources and inexperienced in educational management and (2) the application of the philosophy of sufficiency economy initiated the school to be capable of achieving a sustainable self-reliance; 1) the general administration aspect focused on frugality by using information technology and online social media with the internal communication system, using alternative energy to produce solar electricity for use in school, as a result, the school was praised as an alternative energy prototype school, and the used of local wisdom and the community cooperation to construct earth-house classrooms and a school building without using the state budget; 2) the curriculum development aspect used the principles of reasonableness, moderation and self-immunity to develop the curriculum by integrated the philosophy of sufficiency economy into all course descriptions ; 3) the instructional management aspect focused on applying academic knowledge into actual practices, students could apply knowledge and skills to help their family works; the school could create innovations and inventions which were beneficial to society and the community; 4) the learner development activities management aspect, school had facilitated and developed students to be the person with virtue and ethics, had social, public and environment consciousness by managed curriculum activities, extra-curriculum activities and public mind activities; the main problems and obstacles regarding the application of the philosophy of sufficiency economy were the lack of teachers, the lack of experts and specialists for counseling, public utilities in the forms of electricity and internet did not respond well to their needs; the positive impact of applying the philosophy of sufficiency economy in educational management on school were the school was capable of achieving a sustainable self-reliance, was famous and well acknowledged by society, teachers were virtuous and qualified, students had consistently life skills with the locality environment, school was an alternative energy prototype school for the community; the negative impact arose at first was parents and community did not understand, and thought that the philosophy of sufficiency economy was inappropriate for educational management

Keywords: Sufficiency economy philosophy, Si Saengtham School, Substituting energy prototype school

บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานชี้แนะแนวทางให้แก่พสกนิกรชาวไทยมากกว่า 40 ปี พระองค์ทรงเน้นแนวทางการพัฒนาตนเองเป็นพื้นฐานจนเข้าสู่การพึ่งพาตนเองได้ บนหลักแห่งความมีเหตุผล การรู้จักพอประมาณ การลดความเสี่ยง หลีกเลี่ยงและป้องกันปัญหาอุปสรรคที่จะก่อให้เกิดความเสียหายคือมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อที่จะก้าวไปข้างหน้าด้วยความไม่ประมาท มีความเอาใจใส่รอบคอบ ทุกขั้นตอน อาศัยความรู้ตามหลักวิชาการควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม เป็นกรอบแนวคิด แนวปฏิบัติ สามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกมิติและทุกภาคส่วนของสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับหน่วยงาน และระดับประเทศชาติ เพื่อความเจริญก้าวหน้า มีความสุขอย่างยั่งยืนร่วมกันแม้ว่าประเทศไทยกำลังอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนที่เกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีที่มีการแข่งขันกันสูง ปัญหาคุณภาพการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็กลดลง สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม และจริยธรรมเกิดการทุจริตคอร์รัปชันกันมากมายและมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายล้วนเป็นปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, น. 4-7) การพัฒนาด้านต่างๆ ต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน อันเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศเพื่อสร้างเศรษฐกิจองามให้กับคนในสังคมในทุกระดับและทุกมิติ โดยเฉพาะประเทศไทยมีการส่งเสริมคุณธรรมเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษามากขึ้นดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติที่เน้นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้เกิดการพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาไปสู่การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม มุ่งพัฒนาให้คนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, น. 9)

วัดป่าศรีแสงธรรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าไม้ แหล่งน้ำ พลังงานหมุนเวียนภายในวัด และพัฒนาชุมชนจนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายตามสื่อต่างๆ ต่อมาในปี 2553 วัดได้ก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กขึ้น ให้ชื่อว่าโรงเรียนศรีแสงธรรม เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบให้เปล่าเพื่อลดภาระของผู้ปกครองและเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่ตามแนวชายขอบในถิ่นทุรกันดารให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยปีแรกของการจัดตั้งโรงเรียน มีผู้มาสมัครเข้าเรียน 110 คน มีครูที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษา 9 คน และมีอาคารเรียนคอนกรีตชั้นเดียวเพียง 1 หลัง ต่อมาเมื่อมีผู้เรียนเพิ่มมากขึ้นทำให้โรงเรียนขาดแคลนทั้งด้านอาคารสถานที่ บุคลากร ค่าใช้จ่ายสำหรับจัดหาอาหารมาดูแลนักเรียน รวมทั้งค่าใช้จ่ายด้านพลังงานที่เพิ่มมากขึ้น โรงเรียนจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่วัดป่าศรีแสงธรรมมีประสบการณ์ในการพัฒนาวัดและชุมชนมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน ระยะแรก คือ การแก้ปัญหาขาดแคลนอาคารสถานที่โดยการสร้างบ้านดินเป็นห้องเรียน มีการทำนา ปลูกพืชผักสวนครัวมาใช้ในโครงการอาหารกลางวัน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกกิจกรรม ในส่วนของพลังงานโรงเรียนเริ่มต้นด้วยการเก็บแผ่นโซล่าเซลล์ที่ชำรุดแล้วมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนและเริ่มผลิตพลังงานทดแทนด้วยโซล่าเซลล์จากกิจกรรมการเรียนการสอน ต่อมาได้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารงานทุกด้านของโรงเรียนจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งด้านอาคารสถานที่ วิชาการ พลังงานทดแทน จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม โดยสามารถสร้างอาคารเรียนคอนกรีต

4 ชั้น งบประมาณ 18 ล้านบาทจากความร่วมมือของชุมชน สามารถผลิตไฟฟ้าใช้เองได้ 100 เปอร์เซ็นต์จากโซลาร์เซลล์ ในส่วนของผู้เรียนที่จบการศึกษาสามารถผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐได้ทุกคน โดยทุกคนได้รับเรียนรู้และฝึกประสบการณ์ทั้งด้านการเกษตร งานช่างและทักษะที่สามารถนำไปช่วยครอบครัวประกอบอาชีพได้ ส่งผลให้โรงเรียนได้รับการยอมรับและความนิยมมากขึ้น โรงเรียนกลายเป็นแหล่งศึกษาดูงาน แหล่งเรียนรู้และฝึกประสบการณ์ให้กับชุมชนสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะถอดประสบการณ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนศรีแสงธรรม ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านดงดิบ ตำบลห้วยยาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นโรงเรียนการกุศลขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลตามแนวชายแดน เริ่มก่อตั้งโดยพระที่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา แต่สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนจนเป็นที่ยอมรับของชุมชนสังคม โดยมุ่งศึกษาว่าโรงเรียนมีแนวคิด มีวิธีการบริหารจัดการอย่างไร มีการพัฒนาอย่างไร มีเหตุปัจจัยใดบ้างที่ทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาได้จนประสบความสำเร็จ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างไกลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการศึกษานี้จะเกิดประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทห่างไกลที่มีความขาดแคลนทรัพยากร มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน ให้เป็นตัวอย่างหรือแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทห่างไกลให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนศรีแสงธรรมก่อนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้ ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนศรีแสงธรรม

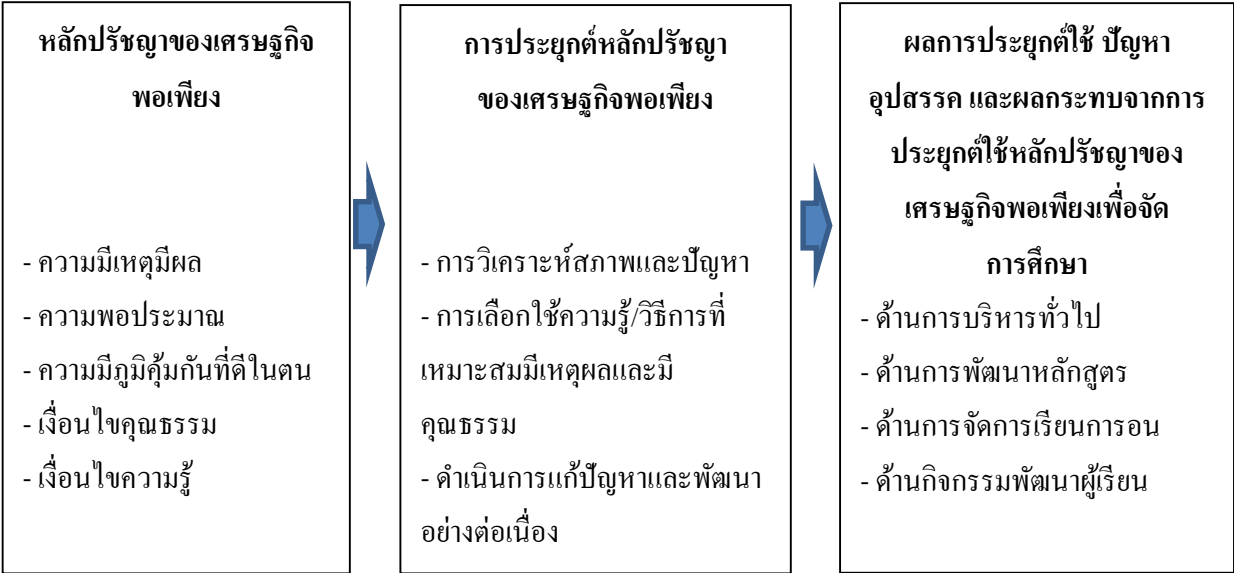
ประโยชน์ที่ได้รับ

1. สามารถนำองค์ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกันได้
2. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาขนาดเล็กในชนบทห่างไกลที่ขาดแคลน และหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาภาระงานหลักที่โรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วยหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี บนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มาประยุกต์ใช้ คือด้านการบริหาร

ทั่วไป การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาสภาพการจัดการศึกษาก่อนและหลังการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนศรีแสงธรรม โดยผู้วิจัยคือผู้บริหารที่เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน จึงมีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวและบริบทของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี แต่เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้อง หลากหลาย น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 36 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารและครูที่อยู่ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียน 3 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่ 3 คน กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน 6 คน กลุ่มนักเรียน 10 คน กลุ่มกรรมการสถานศึกษา 2 คน และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น 12 คน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการหลัก 3 วิธี คือ การศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร กรอบการสังเกต แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ และตรวจสอบข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันเป็นหลัก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียนศรีแสงธรรมเพียงโรงเรียนเดียว เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างเด่นชัดและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป โดยมีขอบเขตดังนี้

ขอบเขตด้านตัวแปร คือ 1) สภาพการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนศรีแสงธรรม และ 2) ผลของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนศรีแสงธรรม

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สภาพการดำเนินงานการบริหาร โรงเรียน และ ผลการพัฒนาโรงเรียน ที่ครอบคลุมงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน และ 4) ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการศึกษาสภาพการบริหาร โรงเรียนช่วงเริ่มก่อตั้งโรงเรียนนับตั้งแต่ปี 2553-2554 และช่วงที่เห็นผลของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ ช่วงตั้งแต่ปี 2555-2558

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในงาน 4 ด้านของโรงเรียน คือ ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ละด้านมีน้อยต่างกันโดยวิเคราะห์งานที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขคือ ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน บนเงื่อนไขคุณธรรม และความรู้ ผลการวิจัย มี ดังนี้

1. สภาพก่อนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศรีแสงธรรม

ก่อนการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร โรงเรียนซึ่งเพิ่งเริ่มก่อตั้งใหม่อยู่ในสภาพขาดความพร้อมในทุกด้าน ทั้งบุคลากรครูที่ไม่มีวุฒิทางการศึกษา ขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน อาคารสถานที่มีเพียงอาคารคอนกรีตชั้นเดียว 1 หลัง สภาพแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ การบริหารงานจำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยโรงเรียนอยู่ระหว่างการเรียนรู้เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตร การวัดและประเมินผล การสร้างสื่อ เป็นต้น ส่วนใหญ่เน้นที่กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่นๆ ยังมีไม่มากนัก แต่เริ่มเกิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีสาเหตุจากความขาดแคลน เช่น ขาดแคลนอาหาร ในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน จึงเกิดกิจกรรมการทำนาและปลูกพืชผักในโรงเรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน

2. ผลการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศรีแสงธรรม

โรงเรียนได้นำหลักคุณธรรมและความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงานภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยความมีเหตุมีผล และความพอประมาณ ซึ่งสามารถสรุปเป็นผลการประยุกต์ใช้ในงาน 4 งาน ได้ดังต่อไปนี้

1) ด้านการบริหารทั่วไป เป็นจุดเด่นของการนำหลักคุณธรรมเรื่องความประหยัดคุ้มค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประเภทสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นของฟรีทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ร่วมกับระบบการทำงานสื่อสารภายใน การนิเทศกำกับติดตามและการสั่งการผ่านทางเว็บล็อกที่ใ้ครูใช้โต้ตอบระหว่างครูกับผู้บริหารและเพื่อนครูด้วยกัน รวมทั้งการตรวจแผนการสอนผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับความขาดแคลนบุคลากรครู แก้ปัญหาด้วยการใช้จิตอาสาเข้ามาช่วยงานการสอน และพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดการเรียนการสอนโดยการประสานความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาต่างๆ ทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างสื่อ การวัด

และประเมินผล มาฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่คณะครู โดยดำเนินการไปพร้อมกับการเสริมสร้างคุณธรรมและความรู้ในการพัฒนาโรงเรียน ขณะเดียวกันได้ดำเนินการปรับปรุงบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม โรงเรียนแห่งการพึ่งพาตนเอง เช่น (1) ด้านอาคารสถานที่ในเบื้องต้นมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างอาคารบ้านดินเป็นห้องเรียน เป็นบ้านพักครู และต่อมาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและสังคมทำให้สามารถสร้างอาคารเรียน 4 ชั้น งบประมาณ 18 ล้าน โดยไม่ได้ขอรับการสนับสนุนจากรัฐ (2) ด้านอาหารมีการนำเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียน นำไปสู่การผลิตข้าวและผักปลอดสารเข้าโครงการอาหารกลางวันอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี (3) ด้านพลังงานมีการผลิตไฟฟ้าใช้เองได้ร้อยละเก้าสิบด้วยโซลาร์เซลล์ เป็นต้น

2) ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งด้านความมีเหตุผลพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับตัวเองให้สอดคล้องไปกับหลักสูตรแกนกลางด้วยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ทุกกลุ่มสาระ โดยใช้ความรู้และคุณธรรมคอยกำกับเพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและปัญหาของผู้เรียนและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้อย่างเป็นระบบ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล ฯลฯ นำมาสู่การพัฒนารายวิชาเพิ่มเติม พลังงานทดแทน และ โซลาร์เซลล์ และขยายผลเป็นแผนการเรียนรู้เรื่องการผลิตไฟฟ้าด้วยโซลาร์เซลล์เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องกระแสไฟฟ้า ส่วนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีการสร้างแผนการเรียนรู้เรื่องการทำนาและปลูกพืชด้วยสารอินทรีย์เพื่อแก้ปัญหาเรื่องความขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตอาหารของโครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น

3) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการนำหลักคุณธรรมมาช่วยเป็นกรอบการทำงานให้มีความมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จ เช่น หลักอิทธิบาท 4 คือ ความศรัทธาต่อวิชาชีพมุ่งหวังประโยชน์แก่นักเรียนเป็นสำคัญจากคติเบื้องต้นว่านักเรียนที่มาโรงเรียนต้องไม่ขาดทุนหรือมาเสียเวลาเปล่า ดังนั้นการดำเนินการต่างๆ จึงเป็นไปเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ แม้จะมีปัญหาอุปสรรคในการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์อยู่บ้าง แต่ก็ต้องจัดประสบการณ์ให้นักเรียนมีวิชาความรู้เป็นเบื้องต้น โดยเน้นการศึกษาเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติจริง ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้สามารถทั้งด้านวิชาการและทักษะในการทำนา การปลูกพืชผักแบบปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดแบบถุงแฉก การผลิตปุ๋ยหมักจากสารอินทรีย์ที่มีในท้องถิ่น การสร้างบ้านดินเป็น การต่อวงจรไฟฟ้า และการสร้างอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น โดยปรับให้มีการวัด ประเมินผลตามสภาพจริงและบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาจนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนทั่วไปด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม

4) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพอย่างรอบด้านให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกต่อสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยจัดให้มีกิจกรรมหลากหลายทั้งชั้นตอนกระบวนการคิด และกระบวนการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน มีแนวทางเดียวกันทั้งโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ (1) กิจกรรมตามหลักสูตรได้แก่ ลูกเสือ เนตรนารี และนักศึกษาวิชาทหาร (2) กิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน โดยให้นั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนเป็นเวลา 15 นาทีทุกวัน

และ (3) กิจกรรมจิตสาธารณะเพื่อบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามความเหมาะสม เช่น การดำนากล้าคันเดียวที่จัดเป็นประจำทุกปี และกิจกรรมถือศีลแปดที่จัดทุกวันศุกร์ในเทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนศรีแสงธรรม

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระยะเริ่มต้นเน้นที่หลักคุณธรรมเพื่อกำกับการคิดอย่างมีคุณธรรม การทำงานให้เป็นไปตามกรอบของงานทั้ง 4 ด้านซึ่งมีผลต่อบุคลากรเป็นส่วนใหญ่ โดยผู้บริหารและครูต้องเสียสละ ทุ่มนเท เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้หลายศาสตร์ และนำหลักคุณธรรมมากำกับตนเองมากเป็นพิเศษทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว จึงเป็นเรื่องยากในการสรรหาครูที่ตรงศาสตร์ และมีความเสียสละมาเป็นครูผู้สอน ซึ่งโรงเรียนแก้ไขโดยการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และการวางระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั่วทั้งโรงเรียนเพื่อใช้แหล่งเรียนรู้จากระบบอินเทอร์เน็ตมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

นอกจากปัญหาเรื่องบุคลากรแล้ว การพึ่งพาตนเองด้านพลังงานและการใช้อินเทอร์เน็ตมาช่วยในการบริหาร และการจัดการเรียนก็เป็นสิ่งที่มีอุปสรรคอย่างมาก เนื่องจากกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคดับบ่อยมาก ส่งผลให้ระบบอินเทอร์เน็ตล่มตามไปด้วย เมื่อสร้างระบบพลังงานทดแทนขึ้นใช้เองก็มีอุปสรรคเรื่องกฎระเบียบของการไฟฟ้าที่ไม่เอื้อให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างสะดวก รวมทั้งต้องมีผู้มีความรู้ความชำนาญในการสร้างและดูแลระบบให้ทำงานได้เสถียร สำหรับการพึ่งพาตนเองด้านอาหารก็มีอุปสรรคเรื่องการจัดแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก ซึ่งโรงเรียนแก้ไขโดยการใช้พลังงานไฟฟ้าที่ผลิตได้มาสูบน้ำจากบ่อบาดาลเพื่อใช้ในการเกษตร โดยการดำเนินการทุกอย่างต้องใช้งบประมาณขณะที่โรงเรียนมีงบประมาณจำกัดทำให้ต้องหาทางสร้างรายได้ จนเกิดเป็นโครงการ “ไฟฉายขอข้าว” โดยโรงเรียนผลิตไฟฉายพลังแสงอาทิตย์จำหน่ายให้กับบุคคลทั่วไป เพื่อนำมาใช้เป็นงบประมาณในการจัดทำโครงการอาหารกลางวัน เป็นต้น

ผลกระทบจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหลักมีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไขคุณธรรม และความรู้ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน ก่อให้เกิดผลกระทบสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบด้านบวกของโรงเรียน

โรงเรียนประหยัคงบประมาณในการบริหารจัดการ ครูมีทักษะความรู้เทคโนโลยี มีทักษะการดำรงชีวิตอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง จนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทางสื่อต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ กลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้พลังงานทดแทนที่ผลิตไฟฟ้าใช้เอง ร้อยเปอร์เซ็นต์ จนพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้แนะนำโรงเรียนทางสถานีโทรทัศน์รายการคืนความสุขให้คนในชาติที่ถ่ายทอดพร้อมกันทั่วประเทศถึง 3 ครั้ง และยังมีหน่วยงาน สถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยเหลือทางวิชาการช่วยฝึกอบรมครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีผู้บริหารงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. ผลกระทบด้านบวกต่อครู

การปลูกฝังคุณธรรมให้กับบุคลากรครูอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูมีความขยันทุ่มเทสร้างงานคุณภาพ มีคตินิยมในการดำเนินชีวิต การฝึกอบรมครูเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องทำให้ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะนิสัยในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ถือเป็นการพัฒนาให้ได้ครูที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาติ เมื่อครูบางคนไปสอบบรรจุเป็นข้าราชการ หน่วยงานราชการก็ได้ครูที่ดีมีคุณธรรมและคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลกระทบด้านบวกต่อนักเรียน

การรับนักเรียนจำนวนจำกัดทำให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนเหมือนลูกหลานตนเองได้อย่างทั่วถึง ผู้ปกครองก็ให้ความร่วมมือในการดูแลจัดการเรียนการสอน มีการฝึกนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน ฝึกอบรมจิตใจให้อยู่ในคุณธรรม มีความสามัคคี มีจิตสาธารณะ มีสัมมาคารวะ ใฝ่เรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติรวมทั้งกิจกรรมสร้างจิตสาธารณะ เช่น การทำนา การปลูกพืชผัก การทำปุ๋ยชีวภาพ การเพาะเห็ด และการฝึกทักษะทางช่าง เป็นต้น ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตสอดคล้องกับบริบทในท้องถิ่น มีความอดทน ไม่เป็นคนหยิ่งโหยง ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและช่วยเหลืองานของครอบครัวได้อย่างดี

4. ผลกระทบด้านบวกต่อชุมชน

จากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดแนวปฏิบัติจนเป็นต้นแบบโรงเรียนพลังงานให้กับชุมชน และเป็นตัวอย่างการพัฒนาสังคม การพัฒนาเยาวชนที่สอดคล้องและส่งเสริมต่อการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาในระดับชาติในด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านพลังงาน ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ เป็นตัวอย่างให้ชุมชนหรือหน่วยงานนำไปประยุกต์ใช้ ครู นักเรียน และคนในชุมชนรายรอบมีทักษะด้านพลังงาน สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้ครอบครัวระหว่างเรียนด้วยการออกไปติดตั้งระบบโซลาร์เซลล์ในสถานที่ต่างๆ เกิดเป็นแรงบันดาลใจใฝ่อยากศึกษาวิชาความรู้ที่สูงขึ้น เห็นได้จากศิษย์เก่าจากโรงเรียนจะเข้าเรียนต่อคณะวิศวกรรมศาสตร์มากกว่าคณะอื่น และยังกลับมาช่วยงานทำกิจกรรมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องพร้อมชักชวนเพื่อนๆ จากมหาวิทยาลัยมาช่วยเหลือโรงเรียนด้วย นอกจากนี้ยังได้เห็นน้ำใจของคนไทยที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนอยากเห็นเยาวชนเป็นคนเก่ง คนดีเข้าสู่สังคมเมื่อโรงเรียนจัดการศึกษาตรงกับความต้องการจึงสนับสนุนในหลายรูปแบบทั้งวัสดุสิ่งของ ความรู้และข้อเสนอแนะความคิดเห็นดีๆ เข้ามาสู่โรงเรียน

5. ผลกระทบด้านลบจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา

ระยะเริ่มแรกผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจ และขาดความเชื่อมั่นในแนวทางการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ ประกอบกับโรงเรียนมีครูที่มีประสบการณ์น้อย การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างอาคารเรียน การเน้นเรื่องพลังงานและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนทำให้เกรงว่านักเรียนจะมีความรู้ที่น้อย ยิ่งเห็นโรงเรียนขอรับบริจาคก็คิดว่าโรงเรียนขาดความมั่นคง โดยมองว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสำหรับทำเรื่องการเกษตรเท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศรีแสงธรรม พบว่าโรงเรียนศรีแสงธรรมประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในงานทุกงานอย่างเป็นรูปธรรมในระดับมากน้อยแตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารสถานศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า มีการพัฒนาโรงเรียนจนเป็นแหล่งเรียนรู้โรงเรียนพลังงานทดแทนต้นแบบ สามารถผลิตไฟฟ้าใช้เองร้อยเปอร์เซ็นต์ มีสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมด้านพลังงานอย่างต่อเนื่องจนได้รับความสนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ และยังเป็นที่ยึดมั่นนามโรงเรียนพึ่งพาตนเอง จนประชาชนร่วมบริจาคสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องสามารถสร้างอาคารเรียน 4 ชั้นงบประมาณ 18 ล้านบาทได้โดยไม่พึ่งพางบประมาณจากภาครัฐ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนดำเนินการโดยยึดกรอบแนวคิด วิถีปฏิบัติด้วยการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและบริบทของโลกที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม พลังงานสะอาด ซึ่งโรงเรียนได้ให้นักเรียนปฏิบัติงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะจนถึงการพึ่งพาตนเอง ทุ่มเท เสียสละให้ความสำคัญกับพัฒนาคุณภาพของนักเรียน การสนับสนุนบริจาคงบประมาณต่างๆ จึงมีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545) ที่กล่าวถึงการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนว่า สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์อันเกิดจากการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้เรียน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย แผนปฏิบัติการที่แสดงเจตนารมณ์แน่วแน่ ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดอันเป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ และต้องมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในการบริหารสถานศึกษาและสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552, น. 35-40) ที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานสู่สถานศึกษาพอเพียง คือการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษามีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การส่งเสริมการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนและการบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนที่มีการบริหารอาคารสถานที่และจัดการแหล่งการเรียนรู้ตลอดจนการประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ปรากฏผลผลิตจากการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ อาทิ หลักสูตรของโรงเรียน หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น แผนปฏิบัติการประจำปี คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานในโครงการที่เกี่ยวข้อง ประกาศของโรงเรียน บันทึกการประชุมของคณะกรรมการดำเนินงาน รายงานผลการปฏิบัติงานโครงการที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้น รายงานผลการดำเนินโครงการ ผลการวัดความสำเร็จของกิจกรรมในแต่ละโครงการ แผนการติดตามประเมินผล เครื่องมือการติดตามประเมินผล รายงานการวิจัย แผนการนิเทศ บันทึกผลการนิเทศ ภาพนิ่งการดำเนินกิจกรรม/โครงการ วิดีทัศน์การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เอกสารการระดมทุนและทรัพยากร รายงานการใช้ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ได้แก่ สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการเรียนการสอน ทะเบียนสอนนวัตกรรม เอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสภาพภูมิทัศน์ในโรงเรียน

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตร จากผลการวิจัยที่พบว่า โรงเรียนได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดการสร้างหลักสูตรสถานศึกษามีรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนคือวิชาพลังงาน-

ทดแทน และวิชาโซลาร์เซลล์ที่เน้นภาคปฏิบัติ จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการนิเทศกำกับ ติดตาม เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ จนมีหน่วยงาน สถาบันการศึกษาเข้ามาสนับสนุนเพื่อขยายผลไปทั่วประเทศ ทั้งที่เริ่มจัดการเรียนการสอนโดยครูที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ทั้งยังไม่มีประสบการณ์และไม่มีใบประกอบวิชาชีพครู เหตุที่ได้ผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนได้นำสื่อด้านพลังงานมาเข้าสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนจนเกิดความชำนาญทั้งครูและนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง (2550, น. 63) ที่ได้ทำการศึกษาการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนบ้านนาบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่าด้านความพอประมาณทางโรงเรียนได้พิจารณาแล้วเห็นควรมีการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนจำนวน 5 แหล่ง ประกอบด้วย บ่อเลี้ยงปลาตก การเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงกบคอนโด การเลี้ยงโคเนื้อ และการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ขณะที่การจัดทำสื่อการสอนของครูผู้สอนให้มีการจัดทำสื่อการสอนคนละ 2 ชิ้น ต่อ 1 รายวิชาที่สอน พร้อมทั้งมีการจัดทำรายงานผลการใช้ในลักษณะรายงานผล 5 บท ขณะที่การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผล โดยใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย ตลอดจนการรายงานผลการประเมิน ที่เกิดจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ของนักเรียน

3. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการจัดการเรียนการสอน จากผลการวิจัยที่พบว่าแม้มีความขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษา แต่ครูได้จัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยความทุ่มเทเสียสละเน้นประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนมีความตั้งใจเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีได้ สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐได้ร้อยละ 90 เหตุที่ได้ผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า มีการเอาใจใส่ต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีการฝึกปฏิบัติจริง โดยบูรณาการวิชาความรู้เข้ากับหลายสาขาวิชา และสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จัดขึ้นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับปริศนา กลั่นเขตรกรรม (2553, น. 111–113) ที่ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการบูรณาการ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ พบว่า สภาพการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนใน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัด และการประเมินผลการศึกษา และด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับการศึกษา ในภาพรวมพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีการประเมินอยู่ในระดับมากทุกด้าน

4. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากผลการวิจัยที่พบว่านักเรียนมีจิตสาธารณะรู้จักเสียสละทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะด้วยความสามัคคีไม่มีเรื่องทะเลาะวิวาท รู้จักทำนาปลูกผักตามอาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่น รู้จักรักษาวัดนันทธรรมประเพณีอันดีงามไว้ เหตุที่ได้ผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า มีกิจกรรมการอบรมส่งเสริมคุณธรรมนั่งสมาธิสมาทานศีลแปดในทุกวันก่อนเข้าเรียนและในเทศกาลฤดูเข้าพรรษายังมีการถือศีลแปดในทุกวันศุกร์ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ การมีจิตอาสาเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับการศึกษาของดรณภพ เพียรจัด (2551) ที่พบว่า นักเรียนสามารถนำปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการสอนคืออธิบายให้นักเรียนเข้าใจโดยตรงและสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอนและจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่พบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน สามารถช่วยพัฒนาให้โรงเรียนประสบความสำเร็จทั้งด้านการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมผู้เรียน โดยโรงเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม พลังงาน เป็นต้น ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานที่กำหนด มีทักษะในการดำรงชีวิตเหมาะสมกับบริบทของตนเอง มีคุณธรรม มีจิตสาธารณะ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ครอบครัวและสังคมมีความพึงพอใจต่อคุณภาพและคุณลักษณะของผู้เรียน

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำแนวทางในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากกรณีศึกษาของโรงเรียนศรีแสงธรรมไปปรับประยุกต์ใช้กับโรงเรียนทั่วไปที่มีบริบทใกล้เคียงกัน
2. หน่วยงานด้านการศึกษา และสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับประยุกต์ใช้กับหลักสูตรทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการใช้แบบบูรณาการอย่างแท้จริง เช่น วิทยาศาสตร์ (S) เทคโนโลยี (T) วิศวกรรมศาสตร์ (E) และคณิตศาสตร์ (M) หรือ STEM Education รวมทั้งปรับวิธีการวัดประเมินผลที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง
3. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารโรงเรียน ควรเริ่มด้วยการสร้างความมีคุณธรรมให้กับบุคลากรและผู้เรียนก่อนที่จะขยายผลไปสู่คุณลักษณะอื่นๆ และเน้นการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสร้างลักษณะและทักษะให้พึงประสงค์ให้ติดแน่นอยู่กับตัวผู้เรียน
4. การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบท ความพร้อม ความสามารถของบุคลากรของสถานศึกษาแต่ละแห่ง
5. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง
6. กรณีของการพัฒนาสถานศึกษาที่พึ่งพาตนเองได้ด้านพลังงาน ที่พบปัญหาอุปสรรคจากกฎระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินการ รัฐบาลควรมีมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุนและพิจารณาปรับแก้กฎระเบียบให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ภาคประชาชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

กัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง. (2550). การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอนโรงเรียนบ้านนาบอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ไม่ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ครุฑเทพ เพียรจัด. (2551). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทย ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมการมีเหตุผลตามปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ปริศนา กลั่นเขตกรรม. (2553). การศึกษาสภาพการดำเนินงานการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในการศึกษาของโรงเรียนแกนนำหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.

วัฒนาพร ระเบียบทุกข์. (2545). เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). การศึกษา: รากฐานประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). ฉบับสรุป. กรุงเทพฯ : פרקหวานกราฟฟิค จำกัด.